

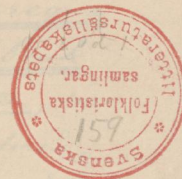
K. 00

N. 24

G. A. Hedberg
Österbotten
särskilt Cravais och Pedersö.

Skrock och vidskeplse.

Material
Innehåll:
Sånger Cravais III
Vasker I
Pedersö I
Skrock Cravais III
Pedersö III

Innehåll - Innehåll, delar & bok
Österbotten
+ Cravais sånger III II | Skrock & vidskeplse III
+ Pedersö 52 I | Skrock & vidskeplse IV
Vasker 52 II
Malax 52 I
Pedersö 52 I

No. 159

III. 14.

7

Sammanställning
af

vidskepliga och säregna
föreställningar och bruk
hos allmogén i Österbotten, sär-
skildt i Bravais och Pedersö,
jämte försök att i nä-
gon mån förklara
desamma.

Föredrag, hållet vid Svenska landsmålsföre-
ningens i Helsingfors äremöte d. 12 febr. 1894.

Gustafsk. Hedberg,

Förkortningar af ortsnamn:

Or = Oravais,

Pd = Pederö,

M.H. & S.O.!!

Det är allmänt känt, att vidskepsen
ämnar i den dag som är utgjord en makt,
hvilken utöfvar en stort inflytande på al-
mogon bland vårt folk, såväl den svenska
som ^{den} finska-talande, samt att denna makt
gör sig gällande i synnerhet hos den öster-
botniska allmogon, hvarför man äfven
anser österbotningen mera trollkunnig än
någon annan främre, samt betraktat den
österbotning, ^{hvilken} som ~~den~~ är i innehåft trolldoms-
konst, såsom en den där vansläktats
från sina förfäder.

Vidskepsens stora makt ligger för visso
där, att hon icke endast sammanhänger
med någon yttre sedvånja, icke är blott en
yttre företeelse, utan ligger djupt rotad
i folkets själslif, bildar en af de vik-
tigste faktorerna i dess lifsväsende
och för den skull ofta nog framträder under

10 individens närksamhet, utan att ens denna
själf är medveten därom. Vi finna därför,
när vi söka utforska orsakerna till de sa-
skilda vidskepliga föreställningarna, att dessa ej
alltid ligga så nära till hands, utan mås-
te sökas långt tillbaka i tiden och
djupt ned i folkmedvetandet.

Såsom de förnämsta orsakerna till folkets
vidskepliga föreställningar och bruk torde föl-
jande omständigheter kunna anföras:

1:o. En ofullständig kunskap om tingens vä-
sen ~~och~~ föreställningarna i naturen och män-
niskolifvet, hvilken vällar, att fantasin ut-
smyckar tingena med egenskaper och kraf-
ter, som de icke äga, tillskrifver förestäl-
lingarna värkningar, som de icke åstadkomma,
framställer väsen, som icke förefinnas samt
tillerkänner allt okänt, dunkelt och mystiskt
ett inflytande, som icke i själva verket
tillkommer det samma.

2:o. Från hedens fortplantade åsikter om
guda- och andeväsenden samt minnen af

den dyrkan, som ägnats det samma. 11
3:o. Minnen af katolska tidens helgon- och re-
likdyrkan samt den då rådande förestäl-
ningen om ceremoniernas stora betydelse,
hvilken föreställning trängde så mycket dy-
pare in i folkmedvetandet, som de yttre
(kyrkliga) ^{sedvanorna} först inskräptes och de religiö-
sa begreppen senare endast smärningom blef-
vo klara för folket.

4:o. Angående naturen och lifvet gjorda räkt-
lagelser (sådana som t. ex. de i "bondeprakti-
kan" upptecknade), hvilka dels kunna hafva
lett till riktiga resultat, dels åter fram-
bragt osanna slutsatser på grund af logiska
förväringar och felslut. Ett sådant är t. ex.
det ofta förekommande förvärlandet af tids-
och kausalsammanhang d. v. s. felslutet
"post hoc, ergo propter hoc".

5:o. Modern humbug, som gör reklam
för sin sak genom att inhölja den
samma i ett hemlighetsfullt dunkel

Si jäz i det följande kommer att

12 redagöra för några ^{särskilda} (i vissa delar af Asten
botten förekommande vidskepliga föreställningar
och bruk, vill jag derjämte - så ofta det
läter sig göras - hänvisa till ofvan påpekade
omständigheter för så vidt någon af dem
kan anses såsom orsak till den i förvä-
rande fall iakttagne vidskepligheten. Dock
må den anmärkningen förutskickas, att män-
ga af de nedan anförda berättelserna äro
ganska svåra att förklara och skulle kräva
en mycket ~~stort~~ noggrannare gransk-
ning än den ^{som} här gjorts, hvarför det föl-
jande i många stycken kommer att in-
skränkas till att blott konstatera faktas
[För öfrigt är samlingen af iakttagelser
ej synnerligt rikhaltig, hvarför den lämp-
ligast kan anses ^{blott} (såsom en förfullständig-
ande af i landsmilsföreningens bib-
liotek förut förfeintliga mera eller mindre
utkommande redageringer ^{angående} för ifrågava-
rande sak.]

[De enskilda iakttagelserna hafva för

lättare öfverblickes skall ordnats i vissa grup-
per med särskilda hufvudrubriker.]

I. Andeväsenden

och deras uppenbarelseformer

^["lämn"]
Djävulen (anses kunna uppträda i sinligt
förnimbar gestalt, än såsom en mänsklig,
utrustad med några egendomliga attribut
(t.ex. hästföt, bockföt, soans, horn, röda klä-
der), än såsom ett djur, hvilket då är mått
till färgen (t.ex. en stor svart fågel, en
svart hund, en svart katt), än - chunn
mera sällan - såsom ett dött ting.

(Dessa föreställningar kunna utan tvifvel
sammanställas med och hänföras till me-
deltidens inom kyrkan gällande "djävuls-
typ".)

Exempel på berättelser om djävulens uppträ-
dande.)

1. En kvinna hade sent på kvällen ^{(All. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 209}

14 graf i skepnad af en man med stort,
svart skägg och en röd massa på huf-
vudet. Uppskatad af synen, sprang hon
hem och böjde sig kända sig så djukt,
att man måste "ta" omkring henne med
svafvel. (Se ^{högst} främdeles ang. sjukdomens be-
stande!) - [I själva verket var den för-
mente djävulen en resande, som bländ
i ^{röd} turkisk fez-mössa, bar en ant
rugg graf.] (Br.)

2. Så en man, som varit känd för sitt
omoraliska lif, låg på sin dödsbädd,
siga han och hans släktingar en stor
svart hund liggande under sängen. Han
den, som icke syntes för främmande, för-
soam i samma stund som mannen dog
och antogs hafva varit djävulen, som ha-
rat på den sjukas själ. (Vasa.)

3. En i närheten af begravningsplatsen i
Oravais belägen rida, vid hvilken lekpro-
cessionerna pläjade stanna, ~~och~~ var bruk-
nad för de andeväsendens skull, som tades

* Vid som-
liga tjövar
kan ha
vara så
starkt, att
man ej
med fukt-
bränder
kan få
fuktas
därifrån,
skulle
sedana
finnas.

mitar där. En påsknat djärfves några gån-
gningar på trots bejfrar sig till namn, men
möttes vid nedörran af en svart kät, som
skrämd dem därifrån. Slatten förmåtes
hafva varit djävulen. (Br.)

15 Spöken, rån ("rädande") uppträda ofta och nästan
på hvilka ställen som helst, men i synnerhet
i byggnader och i ^{samt vid sjöar} skog. Dessa väsen synas
icke så ofta, men hörs så mycket oftare;
snart sagdt hvarje oöfvertröfadt boller, i synner-
het om det höres i mörker och nattstid,
tillskrifves något spöke: "he ä ränt" eller
"he ramas" är det vanliga uttrycket om
en slik förtälsle. - Somliga ställen äro sär-
skildt kända för sina starka rån.* Dessa

väsen ingifva i allmänhet fasa och fruk-
tan, hvaremot tomten, gräpotten ("tunthän")
synes vara föga fruktansvärd, men stundom
tvärtom afhållen, emedan han ^{ofta} visar sig
vänlig mot människorna. Hans vänskaps-
betygelser kunna dock ibland vara något
för kraftiga, då ju bländas på kroppen

(förhållna t. v. genom stötar) anses vara märe
16 ken efter där "tomten har tagit" - När
man talar om dessa väsen, i synnerhet
spöket eller räet, så begagnar man helst
det dunkelt betydelsefulla ordet "han".
En särskildt slag af skogsrå är en kvinn-
ligt väsen, kalladt löfferskon, ja, kanske
ingen, förde hafva seta henne, men däremot
hör man ofta, huru hon spinner i sko-
gen. - Det må erinras om, att i Tribellus
förklaring till Luthers katekes löfferskon
finnas nämnda bland de andeväsen, som
göras till föremål för afgudsdyrkelse. -
["Löfferskans" spinnande förde i själva vä-
ret vara ljudet af nattskärren, Capri-
mulgas europæus.]

Exempel på spökens uppträdande.

1. En holme i Vidarö skärgård vid namn
"Helsingön" är känd för sin starka "rä-
dande". Holmen, som är belägen ute vid
hafsbundet, hade en sommardag besökt
af barnplochar, hvilka vid återfärden sak-

måde en liten fligka, som varit i sällskapet.
Fligkan efterspanades, men återfanns icke, 17
förrän efter några dagar, då hon påträff-
ades sovande i en lada. Fligkan sade sig
under hela tiden hafva mått bra och fått
all den mat hon behöft. - Det var klart,
att hon varit i räets våld. (P.d.)
2. En man, anställd vid en industriell inrätt-
ning såsom brand- och natvakt, hade en
natt somnat på sin post, men väcktes af
en buller. Han var öfvertygad om att det
var något spökligt väsen (som väkt honom
och yttrade förklarande: "hej int fört gäggan
han 'a vält me"; (P.r.)

Föreställningarna om dessa väsen äro tyde-
ligen kvarlevor från hedenskän, de man be-
folkade hela naturen med andeväsen.

Maran kan på visst sätt räknas ^{bland} de ofoan-
nämnda väsendena. Hon är en slags kvinn-
ligt väsen, som ofta i djurform lägger
sig på bröstet af en sovande människa
och söker kväfva henne. Man blir fri ma-
ran, så snart man kan frambringa en

rop - denna plågoand, som för resten varit ~~händ~~
händ sedan arminnes tider, är för visso en
18 drömbild, framstred genom en af olämp-
ligt låge väddad andad, hvilken naturligt-
vis försvinner i samma stund som man
kan frambringa ett rop. Sådana människor
synas (på grund af kroppskonstitution) va-
ra mera "disponerade för maran" än an-
dra.

Aflidnas andar ("Ögubban") plåga ofta vi-
sa sig. Man säger då, att den döde går
oppilaga. - "Hos de gamle nordboarne
rättte ju äfven denna föreställning (fr.
t. ex. "poetiska Eddan" om ^{signu} Helge Hundingebane).

II. Vidskepligheter med anknytning till vissa tider på året.

1897 Julen, de vid julen använda fagelbarn
och blottan är måtända minnen af den
ärliga hednaskidens Gys- och elddyrkan.
[För seder och bruk om jul har flere gånger
hvarsteds de här förfärliga
förut redogjorts.]

Nyåret ^{Under} nyårenatten (eller på nyårsaftonen)
kan man på många olika sätt få reda på
19 hvad det nya året bär i sitt sköte.
- Genom att stopa, d. v. s. hålla smått bly, tun,
stearin el. dyl. i vatten, kan man af de
figurer den stelnade massan bildat utfor-
ska årets händelser, så vidt de beröra en
själf, få reda på, hvilken lifsuppgift man
kommer att ägna sig åt, huruvida man
blir gift m. m. dyl.
- Om man ^{slår} ~~ställer~~ ^{nyårenatten} en spegel framför sig, en
annan bakom sig (så att de reflektera mot
hvarandra) samt ett gys på hvardera sidan,
~~skall~~ man i den framför ställda spegeln
se någon bild som badar någon ^{under året inträff} ~~komman~~
färd, för en själf betydelsefull händelse.

[I själfva verket blir spegelbilden genom
de många åter-reflekterna så dunkel, att fan-
tasin där kan skapa nästan hvad som helst.]

Öf: En person såg i spegeln en lång
gång (något som man alltid tycker sig se i
dessa fall) och vid ändan af gången en

högsta. — Personens en syster dog under året.
 — Under en kallstjälpt fat lägger man en ring,
 en penning och en svart band samt tager därefter
 blindvis därifrån en af föremålen. För man
 ringen, blir man gift, tager man penningen,
 vinner man rikedom, & träffar man på det
 svarta, kommer sorgen en drabta en under det
 ingående året.

Fästlagstidagen (se följ. blad!) —

Påskens Långfredagen anses vara längre än hvil-
 ken annan dag under året som helst. — Denna
 åsikt beror tydligen endast på namnet, men
 vinner en slämlar bekräftelse af dagens betydelse.

Påskaffonen och -natten äro ju såsom känt
 i många afseenden betydelsefulla. De brä-
 nas påskeldar, hvilka dels torde kunna
 förklaras på samma sätt som julfacklornas
 (se ofvan!), dels åter äsyfta en skrämma
 hälor, som vid denna tid företaga sina
 färdar. — I sägnerna om hälor ha vi ju också minnen från medeltidens.

Ågärskvällen. — Kan man äfven bezäga sig af sju om-
 kallstjälpta tefat; under en lägges en ring, beteck-
 nande förlorning, under en annat smul (= döden),
 vidare: svart (= sorg), rött (= glädje), lyxhel (= ägode-
 lar), gult (= borgen) och grönt (= kärlek). Blindvis
 tager man tre af faten; det som finnes under
 dem ^{förbedar} ~~betecknar~~ handelen under det kommande året.

— Påskaffonen. — Man tager tre arter i sin hand,
 går med dem tre hvarf kring en brunn, kastar
 de för hvarje hvarf en ärt i brunnen; sista
 gången man kastat ser man ned i brunnen och
 får då se sin "fällkommande".

— Samma kväll springer man barhufvad genom
 nio grindar utan att se sig om l. stanna; kommen
 genom den nionde grinden, vänder man hufvudet och
 ser sig öfver vänstra axeln, hvarvid man äfven
 får se sin blifvande äkta hälft.

— Om påskmorgonen skola flickorna tvätta sig
 i brunnsbinken innan solen går upp, för att
 få rackar hy och ej bli solbrända om sommaren.

— Fästlagstidagskvällen går man till skivstian och
 frågar af en gris hvad man vill veta; han svarar

grymtande "ja" eller "nej".

- Samma afton, då man klar af sig, kastar man sina skor ²mot dörren ¹under vänstra benet. Vända sig storma med tårna mot dörren, kommer man snart borta från huset (antingen gen dö d. gifternal), vända de sig tvärför, blir det oförändradt.

- Samma afton: synes mycket stjärnor, får jordbrukaren ^{per hösten} mycket potatis; annars tvärför.

Jfr. härmed den gamla risikten om stjärnor = nas (himlakropparnas) inflytande på gønde = lifrets förhållanden.

Päcken: se föreg. blad: sid. 12.

kyrkliga äskådningsätt. - Häckorna anser ju 23 under päcknetten föra smör och all såsom tribut åt den onde. Ett faktum är att

många får om päckmorgonen befrämmas hef. va blifvit ^{delvis} kläpta under natten, detta synes då bekräfta tron på häckornas tillgrepp.

- Spålfra sakförhållandet förde vara, att trollkärnarna under natten smyga sig in i andra ofta nog alla stängda färbur och där klippa litet afullen, för att i sitt eget intresse hålla vidskeplig tro vid lif. Vi skal

kör, som man möter, bär samma namn 24, som lappen, ²⁴är detta blifvande fästmans eller - möv namn.

- Päcknetten lägges 5-penni under kufvudgården.

Päckmorgonen gifves den åt första af motsätt; kör man möter (lika som då man första gg. sof) ver på en ställe: se pag. 32. - Denna bär samma namn som en blifvande älta hälft.

grymtaude "ja" eller "nej".

→ Samma afton, då man klar³ af sig, kastar man sine skor mot dörren ~~och~~² ~~slår~~¹ vänstra benet. Vända sig skoma med tårna mot dörren, kommer man snart igen bort från huset (antingen går död l. giftmål); vände de sig tvärtem, blir all^a oförändrad^a.

- Sanna afton: synes mycket stjärnor, får jord.
bråkaren ^{på hösten} (mycket potatis; annars Fvartom.

Hjfr. kærmed den gamle isitten om Stjærnor =
nas (himlakropparnas) inflytande på jorden =

lif - Päckstücken ^a äter man ^{salta} Västminningar ^a und
Pa Västjarten ^a fört; därefter ^a sojer man golfsot

baklänges, går sedan till hvila och får
 da^o, när man under natten känner ³Forest, i
 drömmen ³en trycka af sin blifvande fästman eller
 -mo³ ~~hanta~~ ³(Samliga göra detta på Skärtorsdagskvällen)

- Påskafloren skrifer man på 12 lappar
12 ^{för}namn af motsatt kön (ett namn på hvarje);
lägger dem under sin hufvudskudde; tager
om morgonen blindvis en lapp; går ut
med den; om en första person af motsatt

kyrkliga skadningsnat. — Hå³orna anser ju 23
under påsknatten föra smör och all såsom
tribut åt den onde. En faktum är att
många får om påskmorgonen befinner sig
vä^{delvis} blifvit kliepta under natten. Detta synes
då bekräfta tron på hå³ornas tillgrepp.

- Iafva sakförhållandet Torde vara, att Frok.
Karingar^{ne} under natten smygga sig in i
andras ofta nog illa stängda fönster och der
klappa litet afullen, för att i sin eget in-
tresse hålla vidskeplig tro vid lif. Vi skat-
te sålunda här ha att göra med den humbug
som jag ofvane påpekat.

Will man få se en häst rida på konst genom luften under påsknatten, skall man klifva upp på ^{Taket af} tre gånger flyttadt hus; därifrån ser man dem. — Obs! Det afålder ss. beligt och betydelsefullt ansedda 3-talet.

→ När solen går upp om påskmorgonen,
kan man se huru ~~den~~^{hon} dansar (smickrar
randt) vid Kristus' graf 5-

Johanne, midsommar (Åften vid denna högs-
tid kan man skåda in i framtiden.)
— Stigkor afskara ^{om midsommaraftonen} på en räkare några räk-
strän, knyta omkring hvart och stå en
garnände, alla af olika färger; på morgon-
nen ser man efter hvilket af sträna "vakt
längst" (den äre delen af stjälken skäres nämligen
upp); den garnände, som finnes på det
stränt, betecknar genom sin färg hvad fram-
tiden medför: svart är sorg, vitt är gläd-
je, rött kärlek och giftermål, grönt lycka,
gult borgen och förargelse o. s. v.
— De afskurna delarna af räksträna läggas
om midsommaraftonen under hufvudkud-
den för att man må drömma sant under
natten. — Likaså kan man drömma
sant, (om man på aftonen lägger under
hufvudgården nio olika slags blomster.)
Obs! Det betydelsefulla talet 9 (3x3)
— Om midsommarnatten gräfer konige medlem
af en familj upp en grästorpa; den, under hvars
torpa finnes om midsommarmorgonen något guld, löfligt.

Bröllops Väderleken om bröllopsdagen för-
bedar det äkta paret's framtida lefnads-
förhållanden: klart väder betecknar lycka,
regn olycka; snö rikedom; inträffar äka-
 eller eljes starkt oväder bebådas något
fästligt för de två: "Stäckars de!" kan man
då höra sägas.

Begrafning Man kan förebygga att en död
borjar gå "oppdaga" på åtskilliga sätt.
Et. 1) Lik föras i dravais från de "öfre
byarna" till begravningsplatsen, bör man
höra raskt (som jag minns rätt) till en viss
backe, Lässus-backen; därifrån långsamt
till grafgården; på återvägen långsamt

²⁷ - När tre vägar gränsa sig, står man upp tre Torfsor.

Johann Spottar under enhoar af dem och säger med det
 tid samma namnet på någon person af motsatt
 - Flög kön. Om man följande dag (midsommardagen) ² fin-
 stra mer något lifvande djur under någon af Torf-
 gar vorna, blir man gift med den boars namn man
 nämner, då man spottat under Torfsor.

län- ligen upp); den garnande, som finnes på det
 sträet, betecknas genom sin färg hoar fram-
 tiden medför: svart är sorg, hvitt är gläd-
 je, rött kärlek och gifternit, grönt lycka,
 blått korgen och förargelse o.s.v.

- De afskurna delarna af rögstråna läggas
 om midsommaraftonen under hufvudkud-
 den för att man må drömma sant om-
 der natten. - Likaså kan man drömma

l. på veta om man blir gift ^(hockey)
 Sant, om man på aftonen lägger under
 hufvudgården nio olika slags blomster.

Obs! Det betydelsefulla talet 9 (3x3).

- Om midsommaraften gräfer konige medlem
 af en familj upp en grästorpa; den, under hoars
 torpa finnes om midsommarmorgonen något djur, lefver l. flyg

kommer att dö till först. [På].

Vid föreningspunkten för tre vägar sopar man ryggfläns;
 den man h. boarna, som först kommer på vägen, bär ens
 gult korsets namn.

III. Vidskepligheten i samband med vissa märkliga tillfällen.

Barndoms Om man första gången i sitt
 lif står fadder åt en person af annat
 kön, har (h. far) man "god tur" hos det
 andra könet.

Bröllops Väderleken om bröllopsdagen för-
 bidar det äkta paret framtida lifnads-
 förhållanden: klart väder betecknar lycka,
 regn olycka, snö rikedom; inträffar åska
 eller eljes starkt oväder betädas något
 fästigt för de två: "Stäckars de!" kan man
 då höra sägas.

Begravnings Man kan förebygga att en död
 börjar gå "oppdaga" på åtskilliga sätt.

Ex. Om lik föras i Bravais från de öfre
 bygarna till begravningsplatsen, bör man
 köra snabbt (om jag minns rätt) till en viss
 backe, Lässas-backen; därifrån långsamt
 till grafgården; på återvägen långsamt

28 till Lasseus-backen och sedan åter snabbt ifrån
densamma. (Or.)

För domstols Mened kan svärjas utan å-
sankad skuld, om man håller endast ett
finger på bibeln och det andra upplyftadt.
- Likaså, om spjället till eldstaden är stängt,
ty då slipper den onde ej in för att gripa
menedaren.

- Man är ej skyldig att i vittnesmål berät-
ta sådant som man iakttagit genom fönst-
ret.

Detta beror väl på att man fäster själfva
vikten vid ceremonin, icke vid saken. Så-
ledes ett minne af katolska ~~kyrkan~~ tidens
"opus operatum" - Dessutom föreställningar
om det onda såsom något personligt vä-
sen, bundet af tid och rum.

IV. Vidseuppläsa och särskilda bruk och före- ställningar vid särskilda sysselsättningar.

Jordbruk. Det som väser nedåt (= under
jorden), t. v. potatis, rotfrukter, bör sättas, då

29 männen är i nedan, hvaremot det som väser upp-
åt (= öfver jorden), t. v. arter, bör sättas, när det
är mynnare.

Någon är denna föreställning i någon mån
berättigad. Samtidigt synes dock, att här ligger
såsom grund en förvärling af begreppen
"nedan" och "nedåt"; bestämmelser om "uppåt"
och "nå" ~~vore~~ då blott konsekvensen af det förra.
Boskapsköttsel. Om kreatur, som flyttats, läda
af hemlängtan, botas detta genom att man
skrapar litet ~~från~~ ^{från} botten i degbryttan och
blandar detta med deras foder.

- Kreaturen skyddas för olyckor genom att
i deras närhet upphängas gamla almanackor
(brukas i synnerhet i fähus) eller öfverför
ingångsdörren uppspikas en död uggle
(i synnerhet vid Stalldörren).

Fiske. För att man må ha tur vid fiske, bör
man aldrig berätta huru mycket man fås.
Frågar någon därom, så svarar man und-
vikande, t. v. "nou je à dâit" (när man får
nått) eller "viset kommer à je na liti"
(när man får rikligt) (Or.)

När man meter, bör man, för att få något,
spotta på masken och säga:

Abbor snök, hugg i krök,
tu ti knykt o gå ti drä,
hä' som å störr eli hä' som å minder,
hä' som tappar eli hä' som vinder
(Rh.)

Jakt. Då någon går på jakt, bör man ej önska honom lycka, ty då vållar motstånd. Önskar någon lycka, så skall jägaren svara med en svordom, för att upphäjva varken af önskan.

— Måter jägaren först en kvinna, så får han otur på jakten.

— Skjuter man en skata, så blir bössan o-lycklig ("skämd"), såvida den ej räkar mål. Detta kan afhjälpas såvida den genom, att man tvingar en orm in i den laddade bösspipan och sedan skjutes af skottet jämte ormen, därefter skjutes bössan åter träff.

V. Väderleken

Förutspående af Sommarens väderlek.

Det finnes i april vissa s. k. sommarväder, hvilka tillkännagifva, huruvida frost kommer att inträffa under sommaren. ~~De~~ ^{De} första dessa väder äro af två slag, "de gamla" och "de nya", hvardera gruppen omfattande tre väder. "De gamla" äro 14-17 april (väderna mot "Olympias, Patrik, Elias"); "de nya" 27-30 april (Ture, Tyko, Mariana). Är nu den första natten en frostnatt, så inträffar frost på vårsommaren. På samma sätt betecknar den andra högsommaren och den tredje höstsommaren. — Somliga hålla mera på "de gamla" väderna, andra på "de nya", andra åter på de båda hvardera. — "Försmaken", en larf af någon skalbagge!/, betecknar nederbörden under kommande sommar. Är han h. v. h. blåaktig, så blir hela sommaren regnig; är kroppens främre del blå, så blir ^{det under} försommaren stark nederbörd, liksom under efter sommaren, ifall bakre delen är blå. Är hela kroppen sin vanliga mörka färg, utan

32 skäpning i blåd, bli sommaren Torr.

Vissa tider på året ha konstant väderlek.

reg Så heter det t. ex. att Anders^{30 nov.} braskar och Tomas^{21 des.} slaskar, i. v. s. i slutet af november bör det vara kallt, men just före jul blir väderlek och nederbörd, d. o. k. tvärtom.

reg - Vid trettondagen bör groväder inträffa; man talar allmänt om "trettondags-gren".

reg - Om Bartolomeus-dagen^{24 aug.} faller "kallsten" i vattuet, och efter den dagen bör man ej bada i öppen sjö.

- Vid månadsväderlekets ingång³ förändras väderleken; 2^{dra} och 3de dygnet efter ny år i synnerhet afgörande för hela månadsväderlekens väderlek.

- Angående veckans väderlek vet man, att "om det regnar i öppen bok" / d. v. s. i öppen psalmbok, under söndagens bög-mässrogutöfning, så regnar det hela veckans - Fredagen har annan väderlek än veckans öfriga dagar / den "har sitt eget väder" / - Om lördagen måste det alltid vara uppehållsväder någon stund,

Så att "grästrägen kan torka".

- Rödgårten spår kallt, när han låter "sv-itt, sv-itt" (= hvitt = snö = köld), - Detta beror tydligen endast på ljuslösheten "sv-itt" och "hvitt".

V. Vidskepligheter hänförande sig till vilda djur.

Ormar, ett allmogens har mycket vidan-
sartliga föreställningar om ormar är ju
allmänt känt. Jag må i förtigående
omnämna den mycket omskrifna sjöormen,
som så ofta visat sig i hafvet omkring
Replot utanför Vasa och hvitken^{Lam.} (gefvit
anledning till sammanskrifvande af en
kväsi-vetenskaplig uppsats (som tillräckligt
naturforskare härskades), hvaruti bl. a.
framhållits sjöormens egendomliga lust att
bita uto och flytta hemmare och andra
sjömärken!

Angående de vanliga landormarnas sår,

34 aa, när de dödas, ^{deras} hufvud måste krossas,
ty annars få de äter lif efter solens
nedgång. — [etuzgäende bat för ombett
se nedan: ^{sid. 31.} "påkdomars botande".] —

Sikten om ormarna ~~för~~ sammankän-
gar ^{för visso} bibelns berättelse om ormen i
paradiset, hvars "hufvud krossades" af
jüngfru Marias son. Hfr. härmed förför-
melu: "jag binder dig med ett band, som
jüngfru Maria spann på en långfredags-
natt" ^(sid. 31.) "se nedan." / d. v. s. den dag (1. maj) när frälsearen
led på korset och därigenom krossade ormar-
hufvud. / Edl. på berättelser om ormar.

1. På Hopparön i Vasa skärgård funnos
en myckenhet ormar, hvilka förgjordes så-
lunda, att ^{ald} räddes på holmen ^{för} stränderna
från alla håll samtidigt. Ormarna, sålunda
drifna midt på holmen, uppträndes där.
Sedan fann man ^{deras} skelett i askan; bland dem
ett, som hade öfver 1 fumm (Hänge reffens
(Vasa))

2. Malako och Sundom-skär äro alldeles
blandade om hvarandra. De förra äro dock

35
fria från ormar, under det de senare äro
uppfyllda af sådana. Fordon hafva äfven
Malako-skären varit bebodda af ormar,
men en Frölkamling Maleks-karl uttrötade
dem sålunda, att han stände eld på en hol-
me och med sin Frölkönst lockade ormar-
na att komma simmande till holmen och
där kasta sig i elden. Slutligen kom den
störste, "Stamfadern"; han stängade sig om-
kring Frölkaren och kastade sig med ho-
nom i elden, där båda förgjordes. (Malak)

Kräkor. När kräkor en tid uppehålla sig i
skaror på ett och samma ställe, bebäda
dessa olycka. — Hör man kräkan första
gången under året "på nykter mage",
bäda det olycka under året; annars
motsatsen.

Skator båda olycka genom sitt skräck.

Likasa ^{nyglor}, när de komma till bonings-
husen och t. d. satta sig på taket. — (Satta båda i synnerhet på taket.) — (Samma)

- är fallit, när hundar tjata, i synnerhet om det sker upprepade gånger på samma ställe.
- När en spindel kommer en till möte, betyder det olycka, ifall spindeln är svart, men lycka om den är brun eller grå.
- Spjelpigor bebåda lycka.
- Lass ^(supplöshet) sportant på den som plågas af hemlängtan ("har drifft").
- Göken blir om hösten förvandlad till en hök. — Detta tro beror väl derpå, att göken ej hörv gala på sensommaren samt att en viss hökart (Spurvhöken?) till utseende och flykt liknar göken.
- Stunder anses stundom vara förkroppsligade andar af afledna människor. Detta gäller i synnerhet om en ensam and, som visar sig nära människoboningsgar. — När föreligger tydliga sammanblandning af begrepp på grund af namns likhet.
- Palarna ^(Phocae) ("Palan") anses vara Farao's barn, som drunknade i Rode hafvet. (ld.). — När

äter förvärling af begrepp på grund af namns likhet ("säl" och "själ"); samt dessutom bör sålens läte observeras: a-a-o (han säger ropa på Farao).

VIII. Spukedomar

Förebyggas på åtskilliga sätt, t. ex. genom det i svänga afseenden på kraftigt värktamma medlet att spotta.

Erhållas på många underbara sätt.)

Trollkunniga personer kunna sätta spukdomar på andra.

Lock kunna i vissa fall trollkunnigas anlag misslyckas.

Ex: Prästen i församlingen hade förbriet en trollkarl hans vidskepliga ^{konster} ~~konster~~. Trollkarlen, förbitterad häröfver, hotade att sätta spukdom på prästen. Uppmanad af prästen att genast göra en försök i detta syfte, uppritade trollkarlen på marken en cirkel,

33 förde prästen därnäm och begynte, gående om-
kring cirkeln, läsa sina besvärjelser, foga
ga glas o. s. v. - Försäket utföll dock ej
till belåtenhet och trollkarlen sade detta
hafva berote därpå, att "pastorn hade
för stark tro". (Petalalet)

- Pestskott. En sjukdom, pesten, kommer of-
ta omedelbart oförmådet.

Ex. En person hade engång, sittande
framför brasan, hört en smäll och med
detsamma kändt något bräma på hvar
den; Trodde, att en kol sprakat från spi-
seln, men fann vid undersökning blott
en svart grisk, stor som en knapptals
nudd, petade djupare och fick fram ur
kottet ett mörkt nätformadt föremål,
skärpt som stål. - Det var en pest-
skott. Då det ficks ut ur kottet, blif-
personen ej skadad af "skottet". (Or.)

- Genom beröring med lik eller före-
mål som varit i omedelbar närhet
af lik, kan man bli för "krosad" ("lik-
krosad").

Ex. En tjänare ombads att skara en af några³⁹
bröder hvarlaggen Fräskipa, på hvilken en lik
legat, men kunde ej förmås att göra det
af fruktan för att bli för "likkrosad". (Or.)
- "Fasman" är en sjukdom, som mycket om-
talas. Den kan ~~vis~~ visa sig såsom någon
yttre åkomma (t. ex. hudsjukdom), eller såsom
någon inre sjukdom. Genom den flykti-
gaste beröring ^{eller närhet} till något före-
mål, djur eller någon människa kan
man få "fasman".

(3) Botas genom särskilda slags Trollkon-
ster. Dock medgifver allmoget i allmänhet
icke, att det skulle ligga något slags vidske-
pelse uti detta så att bota sjukdomar, utan
det prästas vara en "vetenskap", som ligger
till grund för detta. I en viss mån kan
man väl afven här tale om en slags "veten-
skap", eller rättare vetande, ty för vissa an-
vända många Trollkunniga såsom medel
för sina kurer läkemedel, hämtade ifrån
naturen (t. ex. ifrån växter).

Ex. En fullt tillförlitlig och icke skrockfull

person hade under några dygga plågats af
svår värk i ena handen (s. k. "krossvärk"),
hvilken vållat att han varit sömnlös flere
nätter. Han besökte slutligen en gammal
som sade att stor förmåga att ställa
dyligt värk. Han kokade en salva, i hvil-
ken hon bl. a. satte stycken af förkade värt-
stjälkar. En kort stund efter det att denna
salva smörts på handen, upphörde vär-
ken och infann sig sedan icke mera. (Dj.)

Denna gamla ansågs såsom trollkun-
sig, och det är väl sannolikt att många,
som begagnar sig af naturliga medel för
botande af sjukdomar etc., dock dessutom
nyttjar trollformler och mystifikationar, för
att därigenom omgifva sig med en slags
nimbus och sålunda vinna större anse-
ende och ingifva större respekt. Vi skul-
le sålunda här ha att göra med en art
af modern humbug.

Så sjukdomar botas genom några vid-
skepliga åtgärder, så heter det att man
"lagar om". För slikt "omlagande" används

41
hos de mest olikartade medel. Sådana äro
t. ex. murbruk, skrapadt lör från kyrkväggen,
spitar ifrån kyrkan,
(nattdravsoblat, ~~men~~ ben af människolik,
svafvel, brännvin, Brännvin användes med
stor förklarlek, sålunda nämligen, att man
öfver ~~den~~ satsamma läser vissa besvärjel-
seformler och sedan nyttjar det sin- eller
utvartes.

Förklaringen till att man från kyrkor eller
begravningsplatser hämtar medel för sjuk-
domars botande ligger väl ganska nära
till hand. Dessa ting, som hafva funnits
på helgade platser, anses naturligtvis
i sig hafva någon öfvernaturlig kraft.
Dessutom hafva vi väl här minnen af
kyrkans "opus-operatum"-lära, det må nämligen
särskildt märkas att en nattdravsoblat,
tagen från kyrkans förälderskammar, icke har
närmligen så stor öfvernaturlig kraft, som
en af prästen under uppläsande af nattdravs-
instittelorden ^{af nattdravsorden} (gifven oblat, hvilken, i st. f.
att förtäras, blifvit bevarad för trollombruk.

Med svafvelrök botas man i symmetri för
"Likkrosa" o. dyl. Man tänder de eld på en
stycke svafvel och går med detta rundt om
patienten tre gånger å rad (om med- eller
mot sol, minnes jag ej).

Det förest (sidd. 5-6) anförda exemplet om
kvinnan, som stå gifvelen på kyrkogår-
den och därpå blifvit så sjuk, att man måste
"ta" omkring henne med svafvel "är här
vid lag någon man upplysande. - Sann-
olikhet har man här att göra med före-
ställningen om gifvelen såsom stående
i samband med svafvellågor samt ^{läsningen} ^(den gamla)
att "ondt skall med ondt botas".

Exempel på särskilda sätt att få bot för
åkommor.

1. Tandvärk botas sålunda att man petar
i tänderna med ^{med} trästicker (af al?) och där-
efter står in stickorna i knuten af en
mot norr vältande vägg.
2. Värter försvinna genom att man ^{träte}
tar dem med mänsken, d. v. s. grider dem

ute i fria luften, när månen skinner. - Här
föreligger tydligen ett logiskt felslut (post
Obs! Värter försvinna ofta utan ytterlig anledning (d. v. s. med enares att
hoc, ergo propter hoc).
saga).

3. Har man blifvit biten af en orm, upphäf-
ves giftets värkan sålunda: man doppar sin
ringfinger (på hörl vänstra och en kvinnas högra)
i brännvin och läser: "Jag binder dig med
en band som jungfru Maria spams på en
långfredagsnatt"; därefter smörjes bittet
med brännvinet. (O?) - Se oöfvan (sid. 22)
angifna förord till förklaring.

VIII. Diverse andra egendomliga bråk och Trollregler.

- Man drömmar sant, så man första
gången ligger i en rum, ifall man, förrän
man går till sängs, räknat fönsterru-
störna eller golftilgorna eller spikarna i
tak.

- När tillkommande makes h. makes namn
får man veta afven på följande sätt.

1. Första gången man sover på en ställe, lägger man en 5-penningslant under kuff-
vidgården; om morgonen, då man går
ut, gifver man skatten åt första personen
af matade köer man möter samt frågar
dets namn; det är den "blifvandes" namn.
2. Man ligger (när som helst) på helt
rågkorn, som man funnit i sin brödstyck-
ke, öfverför en dörr; den första af mot-
sätt köer som kommer in genom dörren
bär ens blifvande fastmör eller -mans namn
- Genom särskilda besvärjelseformer och åtr-
gärder kan man återgifva åt en, som går
"öppdaga", hans ro, uppväcka kärlek,
återskaffa stulet gods (genom en "skad
i brännvin" hvar det fumes) o. s. v.
- "Härväkten frångår genom en man lä-
ter det första regnet i maj" falla på
det blottade hufvudet.
- Mot ~~hvar som helst~~ att blifva biten af humlor
skyddar man sig genom följande trollfor-
mel;

"Humbäl, humbäl, stikk i stöck,
stikk i stein,
stikk alder i mitt bein." (Pd.)

Mot getingar genom följande:

"Geting vill,
stå i still,
stikk i stöck,
stikk i stein,
stikk ej i mänso-
bjött o bein." (Or.)

Detta bör läsas utan att man visar tan-
derna. Låtunda kan man t. o. m. plocka son-
der en getingbo ("bölla"), utan att blifva
stucken; man det behöfves ej mera, än
att man säger åt getingarna:

"Vis din faders o din möders
tänder", så komma de alla öfver en. (Or.)

- Säsong en allmän regel för trolldoms-
konst gäller, att man ej får lära kon-
sten åt en äldre person, ty då måste
man hela sin trolldomsformåga

46 "Flåsangröten". Flickor plåja af nyåkermjöl
 koka "flåsangröten". Detta tillgär sålunda. Tre
 flickor, lika gamla, lyfta alla på engång en pan-
 na på elden, gripa alla skopan och ^{hålla öra}
 alla med den vatten i pannan; alla tre ^{hålla skotten} salt-
 ta, hälla i krållan, hälla mjöl i pannan, röra
 och stampa & med krållan, öra sepp gröten och
 äta upp den. Under hela tiden får ingen skratt-
 ta ("flåsa"; däraf namnet), ty då förfelas hela
 syftmålet. Under natten kommer nämligen de-
 den i drömmen hvarje flickas blifvande fräse
 man och hämtar mjölk till gröten.

- När om sommaren i en häupland finnes mycke
 & litet "hankampa", säges det: "i år bli många
 gamla flickor gifta".

- Att "göra någon efter sig", d. v. s. angifva
 en annan ^{gam-} kärlek, kan ske på olika sätt. T. d.
 man tar första humla man ser om våren,
 dödar den och försöker få den inman för
 alla kläder på blodig kroppen af den man
 vill "göra efter sig" och denna skall senast
 bli "som skuggan af ens kropp". - Eller: man

47
 Drypper tre droppar blod från sin vänstra ringfinger
 i kaffe och ger detta åt resp. person.

- Ett stycke af en ^{nitvandr-} oblat, välsignad någon stors
 högtidsdag, är af samma värkan.

- Likaså, om man från en å eller rinnande
 bäck på en ställe där k-vattnet bildar hövrefod
 tar sig droppar vatten och tvättas därmed den
 man vill "göra efter sig".

- Såsom en allmän regel för Fraktdomskonst
 gäller att man ej får lära konsten åt en äldre,
 utan blott åt yngre, ty annars förloras
 man hela sin Fraktdomsförmåga.

